

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS **pārbaudes lietā Nr.2017-30-27K** Rīgā

2019.gada 1. oktobrī

Nr. 6-6/31

[..]

[..]

AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"
info@possessor.gov.lv

Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienestam
vid@vid.gov.lv

Zināšanai: Latvijas Republikas Ministru prezidentam
vk@mk.gov.lv

Latvijas Republikas Finanšu ministrijai
pasts@fm.gov.lv

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijai
pasts@em.gov.lv

Par bezmantnieka mantas apsaimniekošanas un komunālo maksājumu izdevumu segšanu

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu Nr.2017-30-27K, kas ierosināta pamatojoties uz sabiedrības ar ierobežotu atbildību "[..]" (turpmāk – Iesniedzēja) 2017.gada 23.maija iesniegumu Nr.1-7/118 "Par iestāžu bezdarbību saistībā ar nekustamo īpašumu [..], Lielvārdes novadā", kurā Iesniedzēja norādīja, ka tā nodrošina dzīvojamās mājas pārvaldīšanas darbības dzīvokļa īpašumam [..], Lielvārdes novadā (turpmāk - Īpašums), kas ir atzīts par bezmantnieku mantu. Iesniedzēja norāda, ka atbildīgās iestādes rīkojas labas pārvaldības principam neatbilstoši, neatlīdzinot ne parādu un līgumsodu par Īpašumu, ne veicot kārtējo komunālo un apsaimniekošanas maksājumu apmaksu kopš Īpašums atzīts par bezmantnieka mantu.

Lai objektīvi un vispusīgi izskatītu pārbaudes lietu, tiesībsargs ir pieprasījis un saņēmis informāciju no Ekonomikas ministrijas, Tieslietu ministrijas, Latvijas Zvērinātu

notāru padomes un Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes, akciju sabiedrības "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"¹ (turpmāk – Sabiedrība), iepazīties ar Finanšu ministrijas publiski sniegto viedokli un skaidrojumu "Ko darīt, ja mantai nav mantinieku?"², vienlaikus konstatējot minēto iestāžu attiecīgo tiesību normu atšķirīgu interpretāciju, kas, iespējams, radījis Iesniedzējas tiesību aizskārumu.

Tiesībsargs īpaši atzīmē, ka 2013.gada 23.septembrī sniedza Atzinumu pārbaudes lietā Nr. 2013-87-16D par bezmantnieka mantas izdevumu segšanu (turpmāk – Atzinums). Atzinumā tika secināts, ka par valstij piekritīgu bezmantnieka mantas komunālo maksājumu un apsaimniekošanas pakalpojumu izdevumu segšanu no brīža, kad minētie īpašumi tiek atzīti par valstij piekritīgiem, ir atbildīga Latvijas Republika, un pienākums norēķināties par minētajiem pakalpojumiem ir tām valsts pārvaldes iestādēm, kuras attiecīgajā laika posmā valsts vārdā rīkojās ar konkrētajiem īpašumiem. Tiesībsargs Atzinumā aicināja Valsts ieņēmumu dienestu (turpmāk - VID) un valsts akciju sabiedrību „Privatizācijas aģentūra” (turpmāk - Sabiedrība) vienoties par komunālo maksājumu un apsaimniekošanas izdevumu atmaksu privātpersonai. Atzinumā sniegtās rekomendācijas izpilde tika panākta tikai, kad Ministru kabineta 2016. gada 15. martā sēdē (prot. Nr. 13 5. §) tika pieņemts Ministru kabineta rīkojums Nr. 194 „Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts budžeta programmas „Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem””, kurā uzdots Finanšu ministrijai no valsts budžeta programmas 02.00.00 „Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem” piešķirt Ekonomikas ministrijai 1 073 *euro*, lai nodrošinātu līdzekļu pārskaitīšanu par valstij piekritīgo bezmantnieka mantu – dzīvokļa īpašuma apsaimniekošanas un komunālo izdevumu segšanu laikposmā no 2010. gada 26. janvāra līdz 2011. gada 4. novembrim. Ekonomikas ministrija, izpildot Ministru kabineta 2016. gada 15. marta rīkojumu Nr. 194, 2016. gada 11. aprīlī ir veikusi rīkojumā norādītās summas pārskaitījumu uz Atzinumā norādītās iesniedzējas norēķinu kontu.

Iesniedzējas iesniegumam pievienotās Sabiedrības, VID un Ekonomikas ministrijas atbildes vēstules liecina, ka joprojām nav novērsts Atzinumā identificētais labas pārvaldības principa pārkāpums kopumā.

Izvērtējot pārbaudes lietas tiesiskos un faktiskos apstākļus, kas balstās uz saņemto informāciju un to apstiprinošajiem dokumentiem, tiesībsargs sniedz šādu atzinumu, norādot turpmāko.

Tiesiskais regulējums

Latvijas Republikas Civillikuma 416.panta pirmā daļa nosaka, ja pēc mantojuma atstājēja nāves viņam mantinieki nav palikuši vai šie mantinieki likumiskā termiņā pēc publikācijas par mantojuma atklāšanos nav ieradušies vai nav pierādījuši savas mantojuma tiesības, tad manta piekrīt valstij.

Atbilstoši Civillikuma 416.panta otrajai daļai par parādiem valsts atbild tikai ar to mantu, kuru viņa tādā kārtā patiesi iegūst. Valsts atzīst parādus, kuri nodrošināti ar hipotēku vai komercķīlu, kā arī tos parādus, kuri pieteikti kā kreditoru pretenzijas mantojuma lietā zvērinātam notāram uzaicinājumā (sludinājumā par mantojuma

¹ 2019.gada 3.jūnijā valsts akciju sabiedrības "Privatizācijas aģentūra" nosaukums tika mainīts uz akciju sabiedrība "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor (Privatizācijas aģentūra)". 23.augustā tika pabeigta kapitālsabiedrības firmas (nosaukuma) maiņa, un akciju sabiedrības nosaukums ir AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor".

²Pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/aktualitates/jaunumi/fm_eksperu_viedokli/47433-ko-darit-ja-mantai-nav-mantinieku.

atklāšanos) norādītājā termiņā un ietverti publiskā aktā vai saistībā, kas atzīta ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu.

Civillikuma 1477.panta otrajā daļā noteikts, ka lietu tiesības, kas pastāv uz likuma pamata, ir spēkā arī bez ierakstīšanas zemes grāmatās.

Dzīvokļa īpašuma likuma 10.pantā noteikti dzīvokļa īpašnieka pienākumi, to starpā arī pienākums veikt komunālos maksājumus. Saskaņā ar Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 2.panta pirmo daļu dzīvojamās mājas pārvaldnieks nodrošina un veic dzīvojamās mājas saglabāšanu. Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 7.pantā ir uzskaitīti dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumi, kas veidojās, veicot dzīvojamās mājas un līdz ar to Dzīvokļa pārvaldīšanas uzdevumus.

Notariāta likuma 306. un Civillikuma 416.pants, uzliek zvērinātam notāram pienākumu, vedot mantojuma lietu, apstiprināt mantojuma tiesībās mantojuma atstājēja mantiniekus, bet, ja tādi nav pieteikušies vai ir atteikušies no mantojuma tiesībām, atzīt mantojuma sastāvā ietilpstošo mantu par bezmantinieku mantu, dzēšot termiņā nepieteiktās kreditoru pretenzijas (Civillikuma 705.pants). Vienlaikus zvērināts notārs izvērtē, vai lietā ir pieteiktas tādas kreditora pretenzijas, kas atbilst Civillikuma 416.panta prasībām un, ja tādas ir pieteiktas, aktu par bezmantinieku mantu nosūta zvērinātam tiesu izpildītājam izsoles veikšanai, lai apmierinātu kreditoru prasījumus. Gadījumos, kad kreditoru pretenzijas nav pieteiktas, vai arī tās neatbilst Civillikuma 416.panta prasībām, zvērināts notārs aktu par bezmantinieku mantu nosūta Valsts ieņēmumu dienestam (turpmāk – VID), lai tiktu veiktas tālākās normatīvajos aktos noteiktās darbības.

Saskaņā ar likuma “Par Valsts ieņēmumu dienestu” 8.panta 3.punktu VID uzskaita valstij piekritīgo mantu un nodod to bez maksas attiecīgajai valsts vai pašvaldības institūcijai atsavināšanai vai funkciju izpildei atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 26.novembra noteikumos Nr.1354 “Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā” (turpmāk – Noteikumi Nr.1354) noteiktajai kārtībai. Atbilstoši Noteikumu Nr.1354 7.punktam VID ir atbildīgs par mantas neskartību un saglabāšanu no tās pieņemšanas brīža līdz realizācijai, nodošanai bez maksas vai iznīcināšanai.

Atbilstoši Noteikumu Nr.1354 32.4.apakšpunktam VID bez maksas nodod saskaņā ar likumu “Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” vai Publiskas personas mantas atsavināšanas likumu privatizācijai vai atsavināšanai nododamās valstij piekritīgās dzīvojamās mājas, valstij piederošās kopīpašuma daļas valsts un kādas citas personas kopīpašumā esošajās viendzīvokļa dzīvojamās mājās, dzīvokļu īpašumos un dzīvokļu īpašumus attiecīgajai pašvaldībai īpašumā (ja attiecīgā pašvaldība ir piekritusi to pārņemt), pamatojoties uz Ministru kabineta rīkojumu. Savukārt, ja mēneša laikā pēc VID informācijas saņemšanas attiecīgā pašvaldības dome nav pieņēmusi lēmumu vai atsakās pārņemt, attiecīgo nekustamo īpašumu nodod Sabiedrībai valdījumā, pamatojoties uz Ministru kabineta rīkojumu.

Ievērojot Noteikumu Nr.1354 33.punktu, pavaddokuments, lai iestādei nodotu nekustamo īpašumu ir mantas aprakstes un novērtējuma akts, kā arī nekustamā īpašuma nodošanas un pieņemšanas akts.

Publiskas personas mantas atsavināšanas likuma 5.panta redakcijā, kas ir spēkā līdz 20.06.2019. grozījumu spēkā stāšanās brīdim 01.11.2019, noteikts, ka nekustamā īpašuma atsavināšanai, kurš atzīts par bezmantinieku mantu saskaņā ar Civillikuma 416.pantu un

uz kuru nav pieteiktas kreditoru pretenzijas, atļauju atsavināt valsts nekustamo īpašumu dod Ministru kabinets.

Saskaņā ar likuma “Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” 6.panta trešo daļu, ienākumi no valsts īpašuma objektu privatizācijas ieskaitāmi valsts budžetā. Pirms šo ienākumu ieskaitīšanas valsts budžetā no tiem atskaita Ministru kabineta noteiktos privatizācijas izdevumus, kā arī atskaitījumu 10% apmērā rezerves fonda (turpmāk - rezerves fonds) veidošanai. Atbilstoši minētā likuma 11.panta trešajai daļai Sabiedrība ir rezerves fonda turētāja, un šī fonda līdzekļi ir izmantojami valsts īpašuma privatizācijas procesa (pirkuma līgumu atcelšana, atpakaļpirkuma veikšana, nodokļu parādu kapitalizācija, denacionalizācija un citi izdevumi), privatizācijas sertifikātu piešķiršanas, dzēšanas un apgrozības procesa, valsts kapitāla daļu atsavināšanas un valsts dzīvojamo māju privatizācijas, atsavināšanas un apsaimniekošanas procesa organizatoriskajam nodrošinājumam atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem. Ministru kabineta 2015.gada 1.decembra noteikumi Nr.680 “Kārtība, kādā Privatizācijas aģentūrai veicami atskaitījumi par valsts īpašuma privatizāciju, valsts kapitāla daļu atsavināšanu un citām normatīvajos aktos noteiktajām darbībām, kā arī izveidojams un izlietojams rezerves fonds un veicami maksājumi valsts budžetā” (turpmāk – Noteikumi Nr.680) nosaka rezerves fonda līdzekļu izlietošanas nosacījumus un kārtību. Noteikumu Nr.680 18.12.7.punkts nosaka, ka Sabiedrība, ja valsts budžeta likumā kārtējam gadam tam nav paredzēts finansējums, rezerves fonda līdzekļus izlieto valstij piekritīgās bezmantinieka un bezīpašnieka mantas pārvaldīšanas, maksas par sniegtajiem pakalpojumiem, funkcionāli nepieciešamā zemesgabala nomas maksas un nekustamā īpašuma nodokļa maksājumu (ja dzīvojamā māja atrodas uz citam īpašniekam piederošas zemes) segšanai, kā arī Sabiedrības valdījumā esošo neprivatizēto dzīvojamo māju, to daļu un dzīvokļu īpašumu atsavināšanas procesa organizatoriskajam nodrošinājumam.

Faktiskie apstākļi

1. Kā norādījusi Iesniedzēja, tā veic daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas pārvaldīšanas darbības un nodrošina komunālo pakalpojumu sniegšanu Īpašumam.

2015.gada 10.martā Iesniedzēja vērsusies Ogres rajona tiesā par parāda un līgumsoda piedziņu no Īpašuma īpašnieces, taču 2015.gada 18.augustā Iesniedzēja saņēmusi ziņas, ka Īpašuma īpašniece ir mirusi, līdz ar ko Iesniedzēja 2015.gada 19.oktobrī vērsusies pie Rīgas apgabaltiesas zvērinātas notāres Martas Zeiles – Trijecas ar kreditora pieteikumu par mirušās īpašnieces mantojuma izsludināšanu. 2015.gada 21.oktobrī ir reģistrēta mantojuma lieta Nr.[..] un izsludināta mantojuma atklāšanās³, savukārt 2016.gada 8.jūnijā zvērināta notāre izbeidza mantojuma lietu, sastādot jūnija Aktu par mantojuma lietas izbeigšanu ar reģistra Nr.1965, atzīstot Īpašuma par valstij piekritīgu bezmantinieka mantu saskaņā ar Civillikuma 416.pantu, norādot, ka mantojuma lietā nav iesniegtas kreditoru pretenzijas, kas atbilst Civillikuma 416.panta otrajā daļā noteiktajam⁴ un 2016.gada 1.augustā paziņoja Iesniedzējai, ka šī akta izrakstus 2016.gada 8.jūnijā ir nosūtījusi Valsts ieņēmumu dienestam (turpmāk – VID) un Rīgas apgabaltiesas 36.iecirkņa zvērinātai tiesu izpildītājai Ivetai Krukai.⁵

³ Publicēts sludinājums par mantojumu <https://www.vestnesis.lv/op/2015/206.MZ28>.

⁴ Rīgas apgabaltiesas Zvērinātas notāres Martas Zeilas – Trijecas 08.06.2016. Akts par mantojuma lietas izbeigšanu, reģistra Nr.1965 no 2016.gada aktu grāmatas.

⁵ Rīgas apgabaltiesas Zvērinātas notāres Martas Zeilas – Trijecas 08.06.2016. vēstule Nr.198.

Atbildot uz Iesniedzējas iesniegumu par Īpašumu, zvērināta tiesu izpildītāja ir paziņojusi, ka tās lietvedībā nav reģistrēta Īpašuma mirušās īpašnieces lieta, un, tā kā mantojuma lietā nav iesniegtas kreditoru pretenzijas, kas atbilst Civillikuma 416.pantam, manta piekrīt valstij.⁶

2016.gada 12.augustā VID sastādījis Valstij piekritīgās mantas pieņemšanas un nodošanas aktu Nr.015922, ar kuru piedāvājis Lielvārdes novada pašvaldībai pārņemt Īpašumu savā īpašumā.

2016.gada 31.augustā Lielvārdes novada dome pieņēma lēmumu Nr.445 “Par nekustamā īpašuma – dzīvokļa [...], Lielvārdes novadā, nepārņemšanu Lielvārdes novada pašvaldības īpašumā”.

2016.gada 5.septembrī, atbildot uz Iesniedzējas 2016.gada 18.augusta iesniegumu par Īpašumu, Sabiedrība⁷ paskaidroja, ka, tā kā nav mantojuma lietā iesniegtas kreditoru pretenzijas, tad atbilstoši Notariāta likuma 306.panta sestajai daļai turpmākās darbības ar bezmantnieka mantu veic VID un Sabiedrība nav saņēmusi Īpašumu valdījumā.⁸

2016.gada 26.septembrī VID Nodokļu parādu piedziņas pārvalde (turpmāk – VID NPPP) nosūtīja vēstuli Nr.4.5.1-6/122537 Sabiedrībai ar lūgumu nodrošināt rīcību ar valstij piekrītošo nekustamo īpašumu, atbilstoši spēkā esošajām tiesību normām un vienlaikus paskaidroja Iesniedzējai, ka līdz ar to apsaimniekošanas izdevumu apmaksu un citi ar to saistītie jautājumi neietilpst VID NPPP kompetencē.

2016.gada 24.oktobrī, atbildot uz Iesniedzējas iesniegumu, Sabiedrība paskaidroja, ka šobrīd tiek gatavots Ministru kabineta rīkojuma projekts par Valsts dzīvokļa īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā uz valsts vārda un pārdošanu un Sabiedrība nevar nodrošināt Valsts dzīvokļa īpašuma pārvaldīšanu, jo tas nav pārņemts Sabiedrības valdījumā.

Atbildot uz Iesniedzējas 2016.gada 30.decembra iesniegumu, VID atkārtoti paskaidroja, ka 2016.gada 26.septembrī VID NPPP nosūtīja vēstuli Nr.4.5.1-6/122537 Sabiedrībai ar lūgumu nodrošināt rīcību ar valstij piekrītošo nekustamo īpašumu un līdz ar to apsaimniekošanas izdevumu apmaksu un citi ar to saistītie jautājumi neietilpst VID NPPP kompetencē.

2017.gada 4.aprīlī Ministru kabinets izdeva rīkojumu Nr. 170 “Par valstij piekrītošo nekustamo īpašumu nostiprināšanu zemesgrāmatā uz valsts vārda un pārdošanu” (turpmāk – Ministru kabineta rīkojums), kura 2.punktā uzdeva VID nodot un Sabiedrībai pārņemt valdījumā Īpašumu.

2017.gada 10.aprīlī atbildē Nr. 63-2-2667 Ekonomikas ministrija paskaidroja, ka līdz ar Ministru kabineta rīkojumu Sabiedrība kļūs par Īpašuma valdītāju, kā arī segs pārvaldīšanas un komunālo izdevumu maksājumus par Īpašumu. Bez tam Ekonomikas ieskatā, pamatojoties uz tobrīd spēkā esošo regulējumu, konkrētajā situācijā līdz brīdim, kamēr Īpašums ir nonācis Sabiedrības valdījumā, pārvaldīšanas un komunālo izdevumu apmaksu būtu jāsedz VID.

Savukārt Finanšu ministrija 2017.gada 25.aprīlī atbildē 7-3-07/3325, atsaucoties uz Ministru kabineta 2015.gada 1.decembra noteikumu Nr.680 “Kārtībā, kādā Privatizācijas aģentūrai veicami atskaitījumi par valsts īpašuma privatizāciju, valsts kapitāla daļu atsavināšanu un citām normatīvajos aktos noteiktajām darbībām, kā arī izveidojams un

⁶ Rīgas apgabaltiesas Iecirkņa Nr.36 zvērinātas tiesu izpildītājas Ivetas Krukas 01.08.2016. atbilde Nr.07202/036/2016-NOS “Par atbildes sniegšanu” Iesniedzējai.

⁷ 2019.gada 3.jūnijā valsts akciju sabiedrības "Privatizācijas aģentūra" nosaukums tika mainīts uz akciju sabiedrība “Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor (Privatizācijas aģentūra)”. 23.augustā tika pabeigta kapitālsabiedrības firmas (nosaukuma) maiņa, un akciju sabiedrības nosaukums ir AS “Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor”.

⁸ VAS Privatizācijas aģentūra 05.09.2016. atbilde Nr.1.17/6952 “Par bezmantnieka dzīvokļa īpašumu [...], Lielvārdes novadā”.

izlietojams rezerves fonds un veicami maksājumi valsts budžetā” 18.12.7. apakšpunktu norādīja, ka tieši Sabiedrības rezerves fondā, nevis Finanšu ministrijas vai VID budžetā, ir paredzēti līdzekļi valstij piekritisīgās bezmantinieka un bezīpašnieka mantas pārvaldīšanas, maksas par sniegtajiem pakalpojumiem, funkcionāli nepieciešamā zemesgabala nomas maksas un nekustamā īpašuma nodokļa maksājumu (ja dzīvojamā māja atrodas uz citam īpašniekam piederošas zemes) segšanai, kā arī aģentūras valdījumā esošo neprivatizēto dzīvojamo māju, to daļu un dzīvokļu īpašumu atsavināšanas procesa organizatoriskajam nodrošinājumam.

2017.gada 8.majā VID izplatīja paziņojumu, kurā norādīja, ka VID NPPP plāno 2017.gada 11.maijā saskaņā ar Ministru kabineta rīkojumu nodot Īpašumu Sabiedrībai.⁹

2018.gada 23.aprīļa vēstulē Nr.1.17/1442 Sabiedrība informē Iesniedzēju, ka ar 2017.gada 30.maiju Sabiedrība Īpašumu ar nodošanas un pārņemšanas aktu pārņēma savā valdījumā no VID un ar šo brīdi Aģentūrai iestājas pienākums segt izdevumus, kas saistīti ar Īpašuma pārvaldīšanu, līdz ar ko Sabiedrība, lēmuma pieņemšanai, lūdz Iesniedzējai iesniegt rēķinus izdevumu segšanai un rēķinos iekļauto izdevumu pamatojošos dokumentus par periodu no 2017.gada 30.maija. Vienlaikus Sabiedrība informēja, ka Sabiedrība ir apstiprinājusi 2018.gada 5.aprīļa izsoles rezultātus un tā slēdz Īpašuma pirkuma līgumu ar nosolītāju.

Atbilstoši Tiesu informācijas sistēmas datiem, 2018.gada 18.decembrī Zemgales rajona tiesa izbeidza tiesvedību civillietā Nr. [...] Iesniedzējas prasībā pret mirušo Īpašuma īpašnieci par parāda, līgumsoda piedziņu sakarā ar atbildētājas nāvi.

2019.gada 26.martā Sabiedrība sniedza atbildi tiesībsargam, ka tai nav iespējams pieņemt lēmumu par Īpašumam piekritisīgo pārvaldīšanas izdevumu segšanu par laika periodu, kad tas atradies Sabiedrības valdījumā, jo Iesniedzēja Sabiedrībai iesniegtajos pamatojuma dokumentos, Sabiedrības ieskatā, ir pieļāvusi virkni neatbilstību un neprecizitāšu, kas līdz šim neesot novērstas.

Aktualizējot pārbaudes lietas informāciju, 2019.gada augustā saņemta mutvārdu informācija no Sabiedrības, ka minētās neatbilstības un neprecizitātes nav novērstas.

Atbildīgo iestāžu viedokļi

2. Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome norādījusi, ka atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 2.jūnija noteikumiem Nr.364 “Noteikumi par zvērināta tiesu izpildītāja rīcību ar bezmantinieka mantu” 3.punktā un 4.punktā noteiktajam, bezmantinieku mantu zvērināts tiesu izpildītājs ievēd, pamatojoties uz saņemto akta izrakstu, kurā ir norādīts kreditors.

Vienlaikus Padome vērš uzmanību uz problemātiku, kuru identificējuši zvērināti notāri saistībā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu saistībā ar valstij piekritisīgo bezmantinieku mantu:

2.1. Atšķirībā no mantojuma atstājēja mantiniekiem, uz kuriem pāriet visas mantojuma atstājēja tiesības un saistības, izņemot personiskās,¹⁰ un kuri atbild pret visiem kreditoriem, neatkarīgi no tā, kāda formā ietverts prasījums, valsts atzīst un atbild tikai par parādiem, kuri nodrošināti ar hipotēku vai komercķīlu, kā arī parādiem, kuri pieteikti kā kreditoru pretenzijas mantojuma lietā zvērinātam notāram uzaicinājumā (sludinājumā par mantojuma atklāšanos) norādītajā termiņā

⁹ Sk.: <https://www.vid.gov.lv/node/71413> .

¹⁰ Civillikuma 705.pants.

un ietverti publiskā aktā vai saistībā, kas atzīta ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu.¹¹ Likumdevēja ieskatā valstij, atšķirībā no mantinieka, nav iespējas izvērtēt kreditora pretenzijas pamatošību, līdz ar to tika pieņemts regulējums, saskaņā ar kuru no bezmantinieku mantas kreditoru prasījumus apmierina bezstrīda kārtībā. Vienlaikus šobrīd kreditoram ir iespējams apmierināt savus prasījumu pilnā reģistrētās hipotēkas, komercķīlas vai aizdevuma līgumā norādītās summas apmērā, jo (atšķirībā no mantinieka) ne VID, ne cita valsts institūcija, kam piekrit pārņemt bezmantinieka mantu, nav tiesīga izvērtēt reālo parāda apmēru.

2.2. Civillikuma 416.panta norma, kas noteic, ka kreditoram ir tiesības atgūt parādu no valsts gadījumā, ja mantojuma atstājēja saistība “atzīta ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu” darbojas vienīgi attiecībā uz saistībām, kas atzītas un par kurām ir stājies spēkā tiesas nolēmums vēl mantojuma atstājēja dzīves laikā. Pēc mantojuma atstājēja nāves kreditoram nav iespējams vērsties tiesā, jo nav atbildētāja pret kuru celt parāda piedziņas prasību¹². Padomes ieskatā, un to apliecina arī tiesu prakse, parāda saistības atzīšana sevišķas tiesvedības kārtībā (konstatējot juridisku faktu) nevar notikt. Pat gadījumā, ja šāds pieteikums tiesā tomēr tiktu pieņemts, jāņem vērā fakts, ka izsludinātais mantojuma atklāšanās termiņš ir ierobežots laikā, kas ne vienmēr sakrīt ar tiesvedības termiņiem.

2.3. Saskaņā ar Notariāta likuma 306.panta pirmās daļas 6.punktu zvērināts notārs aktā par mantojuma lietas izbeigšanu norāda tikai tās kreditoru pretenzijas, kuras atbilst Civillikuma 416.panta otrajā daļā noteiktajam. Šāda pieeja liedz tiem kreditoriem, kuru prasības tiesa ir pieņēmusi izskatīšanai, bet nav izskatījusi līdz akta par mantojuma lietas izbeigšanu taisīšana, iesniegt spēkā stājušos tiesas nolēmumu zvērinātam tiesu izpildītājam vai VID.

2.4. Nododot mantojuma lietu vešanu zvērinātiem notāriem (2003.gada 1.janvārī), viņu kompetencē netika nodota nepieteikto tiesību dzēšana, tādēļ uzaicinājuma termiņš mantojuma lietās, ko veda zvērināti notāri, vairs nebija prekluzīvs. Līdz 2012.gada 1.janvārim (kad normas tika pilnībā izslēgtas no likuma) Civilprocesa likuma 327.pants, kas noteica termiņā nepieteikto tiesību dzēšanu, tika piemērots tikai mantojuma lietām, kuras līdz 2003.gada 31.decembrim bija uzsāktas tiesā. Jāvērš uzmanība, ka minētais pants reglamentēja arī personu un saistību loku, uz ko neattiecās uzaicinājuma termiņš, tostarp, - uz zemesgrāmatā ierakstītu prasījumu. Divus gadus vēlāk uzaicinājuma termiņa preklūzija tika atjaunota, tomēr tikai daļēji, attiecinot vienīgi uz kreditoru prasījumiem. Saskaņā ar Civillikuma 705.pantu (redakcija spēkā ar 2013.gada 31.decembri, grozījumi ar 2015.gada 3.decembri) “uzaicinājumā (sludinājumā par mantojuma atklāšanos) norādītajā termiņā nepieteiktās kreditoru pretenzijas dzēš, izdodot mantojuma apliecību vai Eiropas mantošanas apliecību vai taisot aktu par mantojuma lietas izbeigšanu”. Padome vērs uzmanību, ka likumdevējs neatjaunoja normas, kuras noteica tās personas un saistības, uz kurām uzaicinājuma termiņš neattiecas. Tādēļ Padomes ieskatā šobrīd spēkā esošā Civillikuma 705.panta redakcija, kas paredz, ka termiņā nepieteiktās kreditoru pretenzijas tiek dzēstas, attiecināma uz jebkuriem mantojuma atstājēja parādiem, arī tiem, kas nodrošināti ar hipotēku vai komercķīlu. Savukārt

¹¹ Civillikuma 416.pants.

¹² Saskaņā ar Civillikuma 659.pantu kreditoram ir iespēja lūgt zvērinātu notāru gādāt par mantojuma apsardzību un nodibināt mantojumam aizgādību, lai turpinātu vai uzsāktu tiesvedību ar mantojuma masu, kuru pārstāv bāriņtiesas iecelts mantojuma aizgādnieks. Tomēr ir maz iespējams, ka tiesvedība varētu tikt pabeigta izsludinātajā mantojuma pieņemšanas termiņā, ņemot vērā bāriņtiesu un tiesu darba noslodzi un termiņus.

Civillikuma 416.panta pirmā daļa noteic, ka valsts atzīst parādus, kuri nodrošināti ar hipotēku vai komercķīlu, kā arī tos parādus, kuri pieteikti kā kreditoru pretenzijas mantojuma lietā zvērinātam notāram uzaicinājumā (sludinājumā par mantojuma atklāšanos) norādītajā termiņā. Līdz ar to pastāvošais normatīvais regulējums faktiski pieļauj situāciju, kurā valstij var būt pienākums atzīt faktiski dzēstu parādu.

3. Tieslietu ministrija norādīja, ka prasības pret valsti par parāda, kas eksistējis pirms mantojuma atklāšanās vai radies pēc mantojuma atklāšanās līdz brīdim, kamēr valsts kļuvusi par nekustamā īpašuma īpašnieku, bet nav bijis nodrošināts ar hipotēku, iekļauts publiskā aktā vai atzīts ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu, celt nav iespējams, jo saskaņā ar esošo regulējumu šādas nenodrošināto kreditoru pretenzijas tiek dzēstas un valsts atbilstoši likumam šādus parādus neatzīst.

Tieslietu ministrija secina, ka likumdevēja mērķis, izstrādājot grozījumus Civillikuma 416.pantā, nosakot, ka “Valsts atzīst parādus, kuri nodrošināti ar hipotēku vai komercķīlu, kā arī tos parādus, kuri pieteikti kā kreditoru pretenzijas mantojuma lietā zvērinātam notāram uzaicinājumā (sludinājumā par mantojuma atklāšanos) norādītajā termiņā un ietverti publiskā aktā vai saistībā, kas atzīta ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu.”

¹³, ir bijis saistīts ar nepieciešamību samērot sabiedrības intereses ar konkrētas personas kreditoru tiesībām un likumiskajām interesēm, nepieļaujot ļaunprātīgu un fiktīvu parādu apmierināšanu no valsts līdzekļiem. Tieslietu ministrija, atsaucoties uz Finanšu ministrijas viedokli kā minēto grozījumu iniciētāju, norādīja, uz šāda regulējuma nepieciešamību, jo praksē pastāv gadījumi, kad tiek pieteikti kreditoru prasījumi, par kuru legimitāti ir šaubas un, lai novērstu iespēju, ka notariālā aktā par mantojuma lietas izbeigšanu tiek fiksētas fiktīvas saistības, vai jau izpildītas saistības.

Tieslietu ministrijas skaidro, ka bezmantinieku mantas institūts nošķirams no mantošanas institūta klasiskā izpratnē. Atbilstoši Civillikuma 416.pantam bezmantinieku manta piekrīt valstij visos gadījumos. Valstij nepastāv izvēles iespēja, tā neizsaka gribu – pieņemt vai nepieņemt bezmantinieka mantu, kā arī tai nav tiesību apstrīdēt nepamatotas kreditoru pretenzijas. Valsts nav mantinieks Civillikuma izpratnē, bet gan bezmantinieku mantas pārņēmējs, līdz ar to, Tieslietu ministrijas ieskatā likumdevējs ir definējis valsts atbildības apmēru Civillikuma 46.panta otrajā daļā, lai apmierinātu noteiktu prasījumu kategorijas – tādas par kuru eksistenci nepastāv šaubu.

Tieslietu ministrijas ieskatā bezmantinieku mantas gadījumā jautājums par parāda esamību vai neesamību būtu saistāms ar jau esošu vai nākotnē paredzamu strīdu par tiesībām, kas izskatāms vispārējā prasības kārtībā.

Attiecībā uz nenodrošinātā kreditora iespējām konstatēt parāda esamību gadījumos, kad tiesvedības procesa laikā mirst persona, Tieslietu ministrija norāda, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 223.panta septīto punktu tiesa izbeidz tiesvedību lietā, ja mirusi fiziskā persona, kura ir viena no pusēm lietā, un apstrīdētā tiesiskā attiecība nepieļauj tiesību pārņemšanu. Līdz ar to, ja fiziskā persona ir mirusi, prasītājam ir tiesības lūgt tiesu aizstāt mirušo personu ar tās tiesību un saistību pārņēmēju. Tieslietu ministrijas ieskatā nav tiesisku šķēršļu situācijā, ja mirušās personas mantinieki nav zināmi vai pieteikušies, lūgt kā personas tiesību un saistību pārņēmēju atzīt mantojuma masu, kuru tad tiesvedības procesā varētu pārstāvēt mantojuma masas aizgādnieki. Atbilstoši Civillikuma 660.pantam aizgādnieku mantojuma masai nodibina zvērināts notārs. Vienlaikus Tieslietu ministrija uzsver, ka zvērinātam notāram nav pienākuma nodibināt mantojuma masas aizgādību, tam

¹³ Likums “Grozījumi Civillikumā”, pieņemts 17.01.2013., stājās spēkā 01.07.2013.

ir nepieciešams saņemt mantošanas iesniegumu atbilstoši Notariāta likuma 251.panta prasībām no kādas no Civillikuma 659.pantā norādītajām personām. Minēto iesniegumu var iesniegt mantinieki, testamenta izpildītāji, mantojuma atstājēja kreditori vai citas ieinteresētas personas. Proti, aizgādību mantojumam nodibina zvērināts notārs, ja to lūdz kāda no iepriekšminētajām personām. Atbilstoši Civillikuma 661.pantam aizgādņus izrauga mantojuma lietā ieinteresētās personas un, ja viņiem ir vajadzīgās īpašības, apstiprina bāriņtiesa. Bet, kad lietā ieinteresētās personas nevienu neieteic par aizgādni, tad aizgādņus ieceļ pati bāriņtiesa. Saskaņā ar Civillikuma 662.pantu aizgādņi mantojuma masas pārstāvēšanā rīkojas patstāvīgi un mantojuma vārdā. No minētā secināms, ka mantojuma masu tiesvedības procesā pārstāv tās aizgādņi.

Papildus atzīmējams, ka likuma "Par tiesu varu" 28.pants ietver sevī procesuālās ekonomijas principu un noteic, ka tiesnesis izspriež lietu tik ātri, cik vien iespējams, savukārt personai, kas piedalās lietā, jāievēro likuma vai tiesas noteiktie procesuālie termiņi. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 74.panta otrās daļas 6.punktu pusēm ir tiesības pieteikt lūgumus tiesai, kas neizslēdz iespēju kādai no pusēm rakstveidā lūgt tiesai lietas nozīmēšanu ātrākai izskatīšanai, attiecīgi pamatojot savu lūgumu.

Tieslietu ministrija informēja, ka tā 2017.gadā ir pasūtījusi Latvijas mantojuma tiesību sistēmas padziļinātu izpēti: "Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība" (turpmāk – Pētījums), ko izpildījusi Padome. Pētījumā secināts, ka spēkā esošais tiesiskais regulējums nepietiekoši aizsargā nenodrošināto kreditoru tiesības situācijā, ja mantojumam atstājējam nav mantinieku un mantojums tiek atzīts par bezmantinieka mantu. Likumā noteiktā kārtība ir nepietiekami skaidra un saprotama, kā arī nenodrošina efektīvu kārtību, kā izpildīt Civillikuma 416.panta prasības.¹⁴ Esošā tiesiskā regulējuma pamatproblēma ir, ka nenodrošinātajiem kreditoriem nav dots pietiekams laiks, lai izpildītu Civillikuma 416.panta otrās daļas prasības.¹⁵

Pēc Pētījumu rezultātu izvērtēšanas atbilstoši tieslietu ministra 2018. gada 5. aprīļa rīkojumam Nr.1-1/123 Tieslietu ministrijā darbu ir uzsākusi Tieslietu ministrijas pastāvīgā darba grupa Civillikuma mantojuma tiesību daļas grozījumu izstrādei, kā mērķis ir pilnveidot mantojuma tiesisko regulējumu, tajā skaitā, darba grupa strādā pie bezmantinieku mantas regulējuma pilnveidošanas - arī attiecībā uz nenodrošināto kreditoru tiesībām.

4. Ekonomikas ministrija uzskata, ka valsts uzdevums ir valstij piekritīgo bezmantinieka mantu pēc iespējas ātrāk atgriezt ekonomiskajā apritē un, to atsavinot, segt kreditoru prasījumus, ja tādi ir. Vienlaikus valsts var segt kreditoru prasījumus tikai tādā apmērā, kādā valsts var gūt ieņēmumus no bezmantinieka mantas atsavināšanas, atskaitot atsavināšanas izdevumus.

Ekonomikas ministrija vērš uzmanību, ka rezerves fonda izveidošanas mērķis ir uzkrāt līdzekļus privatizācijas procesa pabeigšanas finansēšanai, ņemot vērā, ka valsts īpašuma objektu masveida privatizācija ir pabeigta un Privatizācijas aģentūras rīcībā ir palikuši galvenokārt tikai „problemātiskie objekti” un šādu objektu vērtības ir salīdzinoši mazas. Attiecīgi arī Noteikumu Nr.680 regulējums nosaka, ka rezerves fonda līdzekļi sākotnēji tiek izlietoti privatizējamo nekustamo īpašumu uzturēšanai un apsaimniekošanai,

¹⁴ Pētījuma "Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība" gala nodevuma redakcija uz 20.10.2017., H.1. Nenodrošinātie kreditori, 136.lpp. //Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi>.

¹⁵ Turpat, 136.lpp.

taču pēc to privatizācijas noteikta izlietotās naudas daļa tiek atgriezta rezerves fondā. Privatizācijas aģentūra, pildot normatīvajos aktos tai piešķirto kompetenci, gadījumā, ja atsavināšanas rezultātā tiek saņemti mazāk līdzekļu, nekā pamatoti iztērēts nekustamā īpašuma pārvaldīšanai, tos sedz no rezerves fonda līdzekļiem. Rezerves fonda līdzekļi ir izlietojami tikai tādas valstij piekritīgās bezmantnieka mantas pārvaldīšanai, kura ir nodota Aģentūras valdījumā.

Ievērojot Noteikumu Nr.1354 33.punktu, tiklīdz tiek parakstīts mantas aprakstes un novērtējuma akts, kā arī nekustamā īpašuma nodošanas un pieņemšanas akts, vai tiklīdz atbilstoši Ministru kabineta 2013.gada 2.jūlija noteikumu Nr.364”Noteikumi par zvērināta tiesu izpildītāja rīcību ar bezmantnieku mantu” 14.2.apakšpunktam tiek parakstīts pieņemšanas un nodošanas akts, Aģentūra kļūst par nekustamā īpašuma valdītāju, kā arī ar šo brīdi rodas Aģentūras pienākums segt pārvaldīšanas un komunālo izdevumu maksājumus par nekustamo īpašumu atbilstoši Noteikumu Nr.680 18.12.7.punktam.

Tādējādi Aģentūrai nav tiesiska pamata segt izdevumus par nekustamo īpašumu, kas nav nodots tās valdījumā.

Ekonomikas ministrija paskaidrojusi, ka, izpildot Ministru kabineta 2015.gada 1.decembra sēdē (prot. Nr.64, 1.§, 2.punkts) doto uzdevumu, Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi Ministru kabineta noteikumu projektu “Grozījumi Ministru kabineta 2003.gada 26.novembra noteikumos Nr.1354 “Kārtībā, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā”” (turpmāk – Noteikumu projekts) un tas tika izsludināts Valsts sekretāru 2016.gada 16.jūnija sanāksmē (VSS-585, prot.Nr.24, 8.§). Noteikumu projekts paredzēja papildināt Noteikumus Nr.1354 ar 7.¹ punktu, nosakot, ka VID pieprasa līdzekļus no valsts budžeta programmas 02.00.00 „Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”, lai segtu izdevumus, kas nepieciešami valstij piekritīgo nekustamo īpašumu saglabāšanai un uzturēšanai, līdz valstij piekritīgais nekustamais īpašums ar nodošanas un pieņemšanas aktu tiek nodots bez maksas Aģentūrai. Ņemot vērā, ka Noteikumu projekta saskaņošanas laikā izteikti iebildumi, par kuriem nav panākta vienošanās, Ekonomikas ministrija Ministru kabineta 2009.gada 7.aprīļa noteikumu Nr.300 „Ministru kabineta kārtības rullis” noteiktajā kārtībā iesniegs precizēto Noteikumu projektu izskatīšanai Valsts sekretāru sanāksmē vai Ministru kabineta komitejā.

Tai pat laikā Ekonomikas ministrija ir konstatējusi, ka problēmas cēlonis kreditoru izteiktajām pretenzijām ir nesamērīgie termiņi, kādos valsts pārņem un atsavina bezmantnieku mantu, kā arī kurš un kādā apmērā sedz uzturēšanas izdevumus. Attiecīgi Ekonomikas ministrija papildina Noteikumu projektu ar termiņiem, kādos tiktu sagatavots un parakstīts valstij piekritīgā nekustamā īpašuma mantas aprakstes un novērtējuma akts, kā arī nekustamā īpašuma nodošanas un pieņemšanas akts. Tāpat Noteikumu projektā tiks noteikts, kurš un kādā apmērā sedz kreditora prasījumu par mantu, kas paliek publiskas personas īpašumā, vai kā tiek sadalīti ienākumi no bezmantnieka mantas atsavināšanas.

Ekonomikas ministrija gatavojusi grozījumus arī Publiskas personas mantas atsavināšanas likumā¹⁶, nosakot, ka Ministru kabineta atļauja nebūs nepieciešama tāda nekustamā īpašuma atsavināšanai, kurš: a) atzīts par bezmantnieku mantu un uz kuru nav pieteiktas kreditoru pretenzijas, kā arī nav saņemts publiskas personas institūcijas pieteikums par nepieciešamību saglabāt to publiskas personas īpašumā, un b) tāda nekustamā īpašuma atsavināšanai, kurš atzīts par bezmantnieku mantu saskaņā ar Civillikuma 416.pantu un uz kuru ir pieteiktas kreditoru pretenzijas, bet izsole atzīta par

¹⁶ 20.06.2019. Grozījumi Publiskas personas mantas atsavināšanas likumā, stājās spēkā 16.07.2019.

nenotikušu un normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā zvērinātam tiesu izpildītājam nav iesniegts lūgums rīkot otro izsolī vai izsole atzīta par nenotikušu un zvērināts tiesu izpildītājs secina, ka arī otrajā izsolē nekustamo īpašumu varētu būt neiespējami pārdot vai pārdošanas izmaksas varētu pārsniegt no pārdošanas iegūto naudas summu. Attiecīgi šādos gadījumos lēmumu par nekustamā īpašuma atsavināšanu pieņemtu institūcija, kuras valdījumā tas nodots saskaņā ar attiecīgo Ministru kabineta noteikumos noteikto kārtību. Ekonomikas ministrija uzskata, ka šādi grozījumi padarīs efektīvāku lēmumu par valstij piekritošo nekustamo īpašumu atsavināšanu pieņemšanas procesu un nekustamie īpašumi ātrāk nonāktu ekonomiskajā apritē.

5. Finanšu ministrijas viedokli par Noteikumu projektā ietveramo 7.1 punkta redakciju, kas norādīta iepriekš un par ko nav panākta vienošanās, tiesībsargs konstatē no Finanšu ministrijas sniegtā iebilduma Noteikumu projekta saskaņošanas procesā¹⁷, proti, Finanšu ministrija uzskata, ka saskaņā ar likuma „Par Valsts ieņēmumu dienestu” 1.pantu VID ir finanšu ministra padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas nodrošina nodokļu maksājumu un nodokļu maksātāju uzskaiti, valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu iekasēšanu Latvijas Republikas teritorijā, kā arī iekasē nodokļus, nodevas un citus obligātos maksājumus Eiropas Savienības budžetam, īsteno muitas politiku un kārtu muitas lietas, turklāt likuma “Par Valsts ieņēmumu dienestu” 8.pantā ir uzskaitīti VID uzdevumi nodokļu (nodevu) administrēšanā. Tādējādi VID funkcijas un uzdevumi noteikti likumā “Par Valsts ieņēmumu dienestu” un valstij piekritīgā nekustamā īpašuma apsaimniekošana nav nodokļu administrēšanas funkcija. Tādējādi izdevumu, kas saistīti ar valstij piekritīgā nekustamā īpašuma uzturēšanu, segšana nav VID kompetencē. Saskaņā ar Noteikumiem Nr.1354 VID neveic nekustamo īpašumu realizāciju, bet gan konkrētos gadījumos nodrošina to uzskaiti un nodošanu bez maksas. Tādējādi VID nav institūcija, kura var paredzēt, ietekmēt un paātrināt valstij piekritīgā nekustamā īpašuma realizācijas procesu, tādēļ Finanšu ministrija uzskata, ka VID nevar tikt uzlikts pienākums segt apsaimniekošanas izdevumus par valstij piekritīgā nekustamā īpašuma apsaimniekošanu no nekustamā īpašuma ņemšanas uzskaitē brīža līdz tā nodošanai bez maksas Noteikumu Nr.1354 32.4.apakšpunktā noteiktajā kārtībā.

Finanšu ministrija skaidro, ka Likuma par budžetu vadību 24.pants aizliedz valsts pārvaldes iestādēm izmantot tām piešķirto budžeta līdzekļu apropriāciju neparedzētiem mērķiem. Normatīvie akti neparedz pienākumu VID segt komunālos maksājumus par valstij piekritošo bezmantnieka mantu, vienīgi Sabiedrībai ir paredzēts finansējuma avots šādu izdevumu segšanai. Noteikumu Nr.1354 7.punkts nav tulkojams paplašināti un šī punkta mērķis ir bijis nodrošināt mantas saglabāšanu tādā stāvoklī, lai to būtu iespējams atsavināt, no brīža, kad VID ir tapis zināms par to, ka manta ir uzskatāma par bezmantnieka mantu, līdz brīdim, kad VID nosūta Ekonomikas ministrijai vai Aģentūrai dokumentus par šo nekustamo īpašumu Ministru kabineta rīkojuma sagatavošanai par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatā uz valsts vārda Ekonomikas ministrijas personā un atsavināšanu.

Secinājumi un rekomendācijas

¹⁷ Sk. Izziņu par atzinumos sniegtajiem iebildumiem par Ministru kabineta noteikumu projektu “Grozījums Ministru kabineta 2013. gada 26. novembra noteikumos Nr. 1354 “Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā” un sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju) (VSS-585), //Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40392131>.

Iesniedzējas īpašumtiesību un tiesisko interešu aizskārumu tiesībsargs konstatē nosacīti divējādi, proti, pirmām kārtām, vērtējot atbildīgo valsts iestāžu rīcības atbilstību labai pārvaldībai, rīkojoties ar Īpašumu kā valstij piekritīgo bezmantnieka mantu, kopš mantojuma lietas izbeigšanas, tas ir kopš 2016.gada 8.jūnija, un, otrām kārtām, par Iesniedzējas tiesību un tiesisko interešu iespējamo aizskārumu kopš mantojuma lietas atklāšanās 2015.gada 21.oktobrī līdz mantojuma lietas izbeigšanai 2016.gada 8.jūnijā, kas attiecās uz nenodrošinātā kreditora aizsardzību.

No brīža, kad īpašumi tiek atzīti par valstij piekritīgiem, par tiem sniegto apsaimniekošanas un komunālo pakalpojumu izdevumu segšanu, kā ikviens dzīvokļa īpašnieks, ir atbildīga valsts.

Valstij kā jebkuram īpašniekam ir jāpārvalda sev piekritīgie īpašumi labā ticībā.

Latvijas Republikas Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Latvijas Republika atbild par valsts iestādes saistībām, jo attiecīgā iestāde rīkojas sākotnējās publisko tiesību juridiskās personas, tas ir, valsts vārdā.¹⁸

Līdz ar to norēķināties par minētajiem pakalpojumiem ir to institūciju, kuras konkrētajā laika periodā valsts vārdā rīkojās ar valstij piekritīgajiem īpašumiem, pienākums.

Tiesībsargs konstatē, ka pēc mantojuma lietas izbeigšanas VID, pieņemot un uzskaitot Īpašumu kā valstij piekritīgo bezmantnieka mantu, nav ievērojis Noteikumu Nr.1354¹⁹ 10. un 3.punktā noteiktos termiņus, proti, ka piecu darbdienu laikā pēc 2016.gada 8.jūnija Akta mantojuma lietas izbeigšanu ar reģistra Nr.1965, ko zvērināta notāres ir izsūtījusi 2016.gada 8.jūnijā, saņemšanas VID atbilstoši mantas atrašanās vietai pieņem un uzskaita valstij piekritīgo mantu, sastādot mantas pieņemšanas un nodošanas aktu divos eksemplāros, jo Īpašums ir ņemts valsts uzskaitē 2016.gada 12.augustā, sastādot Īpašuma pieņemšanas un nodošanas aktu Nr.015992.

Ievērojot, ka VID NPP vēstuli ar lūgumu nodrošināt rīcību ar Īpašumu Sabiedrībai ir nosūtījusi 2016.gada 26.septembrī, tad par komunālo maksājumu un apsaimniekošanas izdevumu samaksu Iesniedzējai kopš 2016.gada 8.jūnija līdz Sabiedrība saņēma minēto VID NPP 2016.gada 26.septembra vēstuli ir atbildīgs VID, jo šajā laika posmā ar Īpašumu rīkojās VID un ir uzskatāms, ka tas atradās VID valdījumā.

Tieši šī paša iemesla dēļ, ka valdījums ir tiesībām atbilstoša faktiskā vara pār lietu, kas nav atkarīga no tiesiska vai prettiesiska pamata un valdījums pastāv, kad ķermeniska lieta faktiski atrodas kādas personas rokās un šī persona ir izrādījusi gribu rīkoties ar šo lietu, par komunālo un apsaimniekošanas izdevumu segšanu par Īpašumu ir atbildīga Sabiedrība kopš minētās 2016.gada 26.septembra vēstules saņemšanas brīža, nevis kopš Ministru kabineta rīkojuma izdošanas, un līdz 2018.gada 23.aprīļa nomaksas pirkuma līguma noslēgšanai, proti, Īpašuma atsavināšanai.

Līdz ar to tiesībsargs vērs Sabiedrības uzmanību, ka nav attaisnojams Sabiedrības norādītais, ka tā apņemas segt izdevumus, kas saistīti ar Īpašuma pārvaldīšanu, ar

¹⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2006.gada 20.decembra sprieduma lietā Nr.2006-12-01 secinājumu daļas 21.punkts.

¹⁹ Ministru kabineta 2003.gada 26.novembra noteikumi Nr.1354 "Kārtībā, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā" redakcijā, kas bija spēkā uz 2016.gada 8.jūniju.

2017.gada 30.maiju. Vienlaikus norādāms, ka strīds par rēķiniem starp Sabiedrību un Iesniedzēju ir risināms vispārējās jurisdikcijas tiesā.

Vienlaikus par nesamērīgu un labai pārvaldībai neatbilstošu ir atzīstams termiņš, kādā ir sagatavots un pieņemts Ministru kabineta rīkojums, proti, tikai 2017.gada 4.jūnijā, jo ir saskatāma neattaisnota kavēšanās.

Labas pārvaldības principa realizācija ir komplekss demokrātiskas, tiesiskas un sociāli atbildīgas valsts pienākums un uzdevums.

Tiesībsarga uzdevums un pienākums ir veicināt labas pārvaldības principa ievērošanu valsts pārvaldē.

Obiter dictum līdzīgā situācijā tiesībsargs jau ir sniedzis Atzinumu par bezmantinieku mantas komunālo pakalpojumu un apsaimniekošanas maksas parāda segšanu pārbaudes lietā Nr.2013-87-16D, kuru pabeidzot konstatēta sniegto rekomendāciju izpilde²⁰.

Vienlaikus ar sniegto rekomendāciju izpildi tika konstatēts, ka Ministru kabineta 2015.gada 1.decembra sēdes protokola Nr.64, 1.§, 2.punktā dotais uzdevums Ekonomikas ministrijai sadarbībā ar Finanšu ministriju izstrādāt un līdz 2016.gada 1.jūlijam iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā priekšlikumus tiesiskam regulējumam par valstij piekritīgās bezmantinieka un bezīpašnieka mantas pārvaldīšanas izdevumu segšanu par laikposmu no notariālā akta saņemšanas dienas VID līdz mantas atsavināšanai, ja VID pēc notariālā akta saņemšanas ir informējis Sabiedrību par valstij piekritīgo bezmantinieka vai bezīpašnieka mantu, bet Sabiedrība nav veikusi darbības valstij piekritīgās bezmantinieka vai bezīpašnieka mantas pārņemšanai savā valdījumā²¹ - joprojām nav izpildīts. Minēto priekšlikumu izstrādes un iesniegšanas termiņš Ministru kabinetā ir vairākkārtīgi pagarināts.²²

Noteikumu projekts (VSS-585 TA-2212) 2019.gada 12.septembrī ir izskatīts Valsts sekretāru sanāksmē un par Noteikumu projekta 2.punktu ir panākta vienošanās papildināt Noteikumus Nr.1354 ar 32.⁷ punktu šādā redakcijā:

“32.⁷ Izdevumus, kas veidojas no brīža, kad manta piekrīt valstij līdz brīdim, kad tā tiek nodota bez maksas, sedz:

32.⁷ 1. attiecīgais valdītājs - gadījumā, ja attiecīgā pašvaldības dome nav pieņēmusi lēmumu vai atsakās pārņemt šo noteikumu 32.4. apakšpunktā minēto valstij piekritīgo mantu, kā arī šo noteikumu 32.5., 32.6., 32.8. un 32.9. apakšpunktā minētajos gadījumos;

32.⁷ 2. pārvaldītājs - šo noteikumu 32.3. apakšpunktā minētajā gadījumā;

32.⁷ 3. attiecīgā pašvaldība - gadījumā, ja attiecīgā pašvaldība ir pieņēmusi lēmumu pārņemt šo noteikumu 32.4. apakšpunktā minēto valstij piekritīgo mantu, kā arī šo noteikumu 32.7. apakšpunktā minētajā gadījumā.”

Noteikumu projekta anotācijā²³ skaidrots, ka “Noteikumos Nr. 1354 nav atsevišķi paredzēts, kam būtu jāsedz valstij piekritīgās mantas uzturēšanas izdevumus, kas var rasties no brīža, kad manta piekrīt valstij līdz brīdim, kad manta ar pieņemšanas un

²⁰ http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/lapas/tiesibsarga_2016_gada_zinojums_1489647331.pdf 204.lpp. un <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/kas-sedz-valstij-piekritigas-bezmantinieka-mantas-apsaimniekosanas-izmaksas>.

²¹ Ministru kabineta 2015.gada 1.decembra sēde protokollēmums Nr.64 1§ //Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2015-12-01#1>.

²² Ministru kabineta 2018.gada 12.jūnija sēdes protokollēmums Nr.28 25§ //Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2018-06-12#25>.

²³ Ministru kabineta noteikumu projekta “Grozījums Ministru kabineta 2013. gada 26. novembra noteikumos Nr. 1354 “Kārtība, kādā veicama valstij piekritīgās mantas uzskaitē, novērtēšana, realizācija, nodošana bez maksas, iznīcināšana un realizācijas ieņēmumu ieskaitīšana valsts budžetā”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

nodošanas aktu tiek nodota bez maksas. Noteikumu projekts paredz skaidri noteikt izdevumu segšanas pienākumu par valstij piekritīgo mantu, kas veidojas no brīža, kad manta piekrīt valstij līdz brīdim, kad tā tiek nodota bez maksas, sedz attiecīgais valdītājs (Possessor gadījumā, ja attiecīgā pašvaldības dome nav pieņēmusi lēmumu vai atsakās pārņemt Noteikumu Nr. 1354 32.4. apakšpunktā minēto valstij piekritīgo mantu (..))”

Līdz ar to pieņemams, ka nākotnē tiks novērstas situācijas, kas šobrīd būtiski grauj valsts autoritāti, jo valsts nav veikusi komunālo un apsaimniekošanas izdevumu maksājumus privātpersonām par laika periodu, kad manta piekrīt valstij.

Labā pārvaldība nozīmē, ka publiski tiesiskajām attiecībām starp valsti un privātpersonu ir jābūt godīgām. Valsts pārvalde kalpo iedzīvotājiem un valsts rīcībai jābūt racionālai un efektīvai.

Labas pārvaldības principā kā tiesību vispārējo principu kopumā ietverti tiesību vispārējie principi ar vienotu mērķi realizēt personu tiesību vai tiesisko interešu aizsardzību publiskās varas un ikvienas privātpersonas publiski tiesiskajās attiecībās. Labas pārvaldības principā ir ietverts arī tiesiskuma princips. Valstij un pašvaldībai ir obligāts pienākums raudzīties, lai personu tiesības un pienākumi tiktu ievēroti.

Tiesībsarga ieskatā Tieslietu ministrijas darba grupas izveidošana, lai izstrādātu grozījumus Civillikuma mantojuma tiesību daļai ar mērķi pilnveidot mantojuma tiesisko regulējumu, tajā skaitā, bezmantinieku mantas regulējumu arī attiecībā uz nenodrošināto kreditoru tiesībām, liecina, ka valsts ir apzinājusī regulējuma nenodrošināto kreditoru aizsardzībai trūkumu un uzsākusi darbības tā novēršanai, līdz ar ko šajā pārbaudes lietas aspektā tiesībsargs atsevišķas rekomendācijas neizvirza.

Ņemot vērā iepriekš secināto, tiesībsargs aicina VID un Sabiedrību vienoties ar Iesniedzēju par komunālo maksājumu un apsaimniekošanas izdevumu atmaksu Iesniedzējai par laika periodu no 08.06.2016. līdz 22.04.2018. Strīdu, ja tāds rodas, par rēķiniem tiesībsargs aicina atrisināt savstarpēji vienojoties vai vēršoties vispārējās jurisdikcijas tiesā. Rekomendācijas izpildei tiek noteikts trīs mēnešu termiņš.

Tiesībsargs

J.Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu